

Novi Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1)

ZVZD-1 je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 43/2011, dne 3. 6. 2011, in začne veljati v šestih mesecih od dneva objave, tj. s 3. 12. 2011. Z dnem njegove uveljavitve bo prenehal veljati Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD, Ur. l. RS, št. 56/99 in 64/01).

Avtorica:

Ana Lozar, univ. dipl. prav.,
Služba za kadrovske, organizacijske
in pravne zadeve ZVD d. d.
Chengdujska cesta 25
1260 Ljubljana Polje

Uvod

ZVZD-1 ne spreminja temeljnega sistema ureditve področja varnosti in zdravja pri delu. Tako kot ZVZD določa pravice in dolžnosti delodajalcev in delavcev v zvezi z varnim in zdravim delom, ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu in organe, pristojne za nadzor, hkrati pa posodablja, usklajuje ter odpravlja določene pomanjkljivosti, izkazane v letih izvajanja ZVZD. Vsekakor pa ZVZD-1 prinaša kar nekaj novosti, na katere se morajo pravni naslovljenci do 3. 12. 2011 ustrezno pripraviti.

Veljavnost zakona

Prva pomembnejša novost ZVZD-1 je uzakonitev smernic. Delodajalec bo zagotavljal varnost in zdravje pri delu v skladu z ZVZD-1, izvršilnimi predpisi, izdanimi na njegovi podlagi, in smernicami. Smernice po svoji naravi niso obvezne, gre za instrument t. i. mehkega prava, torej dokumente, ki niso pravno zavezujoči in nimajo pravne vrednosti. Njihovo upoštevanje s strani delodajalcev se bo štelo kot dobro izpolnjevanje zakonskih zahtev, sicer pa bo delodajalec zakonske zahteve lahko izpolnjeval tudi na druge načine.

ZVZD-1 v zvezi s krogom oseb, na katere se nanašajo določbe zakona (personalna veljavnost), opušča navezavo na osebe, ki so

po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter zdravstvenem zavarovanju zavarovane za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni, ohranja pa uporabo zakona za vse osebe, ki so navzoče v delovnem procesu, s čimer so dejansko zajeti tudi vsi zavarovanci za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Glede **stvarne veljavnosti** zakona pa ZVZD-1 določa, da se za posamezne dele nekaterih specifičnih dejavnosti (vojaška, policija, službe za zaščito, pomoč in reševanje ter rudarstvo) določbe ZVZD-1 ne uporabljajo, če so posamezna vprašanja varnosti in zdravja pri delu urejena z njihovimi posebnimi predpisi.

Pojmi, uporabljeni v zakonu; dolžnosti samozaposlenih oseb

Na podlagi ZVZD-1 se za delavca ne šteje več oseba, ki opravlja samostojno poklicno, kmetijsko ali drugo dejavnost. Osebe, ki opravljajo pridobitno ali drugo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic, pa ne zaposlujejo drugih oseb in jih tudi ne vključujejo v svoj delovni proces, poleg teh pa tudi osebe, ki so zavarovane kot kmetje in ne zaposlujejo delavcev in v svoj delovni proces ne vključujejo drugih oseb, se po ZVZD-1 obravnavajo ločeno od delavcev in delodajalcev ter so opredeljene kot **samozaposlene osebe**. Samozaposlene osebe so odgovorne za svojo varnost in zdravje ter varnost in zdravje drugih oseb, na katere njihova dejanja ali opustitve vpli-

vajo. Njihove dolžnosti v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu so:

- ocenitev tveganja,
- obvezna izdelava izjave o varnosti z oceno tveganja, če ugotovijo, da v njihovem delovnem procesu obstajajo nevarnosti za nezgode, poklicne bolezni oz. bolezni, povezane z delom,
- uporaba sredstev za delo in osebne varovalne opreme,
- vključitev v pisni sporazum na skupnem delovišču,

- prijava nezgod Inšpektoratu RS za delo, zaradi katerih je samozaposlena oseba nezmožna za delo več kot 3 delovne dni,
- sprejem ukrepov za zagotovitev varstva pred požarom (glede na vrsto dejavnosti).

Z VZD-1 se je spremenila definicija **delodajalca** – med drugim je to tudi:

- vsaka pravna ali fizična oseba in drug subjekt, kakršen je državni organ, lokalna skupnost, podružnica tujega podjetja in diplomatsko ter konzularno predstavništvo, ki zaposluje delavca na podlagi pogodbe o zaposlitvi,
- ladjar ladje, ki je vpisana v slovenski ladijski register, in
- uporabnik, h kateremu so v skladu z

Zakonom o delovnih razmerjih napoteni delavci s strani delodajalca, ki opravlja dejavnost zagotavljanja dela delavcev drugemu uporabniku (ki ima sklenjeno koncesijsko pogodbo z ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve za posredovanje delavcev uporabniku).

Nekaterih pojmov, ki jih pozna ZVZD, ni več (delovno mesto, delovno okolje – ki štejeta kot že tako splošno uveljavljena, da ni več po-

trebe po njuni opredelitvi, delovna oprema, izjava o varnosti, nevarna snov, ki jo opredeljujejo predpisi o kemikalijah). Na novo so opredeljeni pojmi *nezgoda pri delu*, *nevarni pojav*, *delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu*, *preventivni ukrep*, *delovni proces*, *promocija zdravja*, *zunanja strokovna služba in izvajalec medicine dela* (ki pojmovno zamenjuje pooblaščenega zdravnika).

Temeljna načela

Temeljna načela so podlaga za podrobnejšo ureditev materije, ki jo obravnava zakon. V ZVZD-1 je novo temeljno načelo, po katerem mora delodajalec posebno skrb nameniti zagotovitvi varnosti in zdravju nosečih delavk, mladih in starejših delavcev in delavcev z zmanjšano delovno zmožnostjo ter pri izbiri

ukrepov v skladu s posebnimi predpisi upoštevati posebna tveganja, katerim so ti delavci izpostavljeni pri delu. Prav tako je novost **promocija zdravja na delovnem mestu** – izvajanje sistematičnih ciljanih aktivnosti in ukrepov zaradi ohranjanja in krepitev telesnega in duševnega zdravja delavcev, ki jo mora delodajalec načrtovati in izvajati tako, da pripravi načrt promocije zdravja (delodajalec v pomoč bo ministrstvo za zdravje pripravilo smernice za izdelavo načrta promocije zdravja, ki jih bo objavilo na svojih spletnih straneh in spletnih straneh ministrstva za delo, družino in socialne zadeve). Delodajalec mora za načrtovanje promocije zdravja na delovnih mestih zagotoviti potrebna sredstva in tudi način spremljanja njenega izvajanja.

Institut **predhodnega varstva** je urejal že Zakon o varstvu pri delu, predhodnik ZVZD. ZVZD-1 ga ponovno vključuje v zakon kot temeljno načelo in kot izpeljavo tega v določbi, po kateri delodajalec lahko da v uporabo:

- *objekt le*, če je pridobil dokumentacijo v zvezi z nadaljnjim delom skladno s predpisi o zagotavljanju varnosti in zdravja na začnih in premičnih gradbiščih (uredbo) ter pisno ocenil tveganj, katerim bi delavci lahko bili izpostavljeni pri delu (predhodna ocena tveganja);
- *delovno opremo in druga sredstva za delo* delavcem le, če je pridobil potrebno dokumentacijo, ki zagotavlja njihovo skladnost z bistvenimi zdravstvenimi in varnostnimi zahtevami za sredstva za

delo oz. potrebno dokumentacijo po predpisih o varnosti in zdravju pri uporabi sredstev za delo.

Obveznosti delodajalca

Postopek **ocenjevanja tveganja**, način izdelave **izjave o varnosti z oceno tveganja** in **revizijo ocene tveganja** zdaj ureja ZVZD-1 v 17. členu, zato ni več potrebe po Pravilniku o načinu izdelave izjave o varnosti z ocenjevanjem tveganja, ki je do zdaj urejal materijo in ki naj bi se

spremenil v praktično smernico. Delodajalec bo v oceni tveganja moral po novem opredeliti tista delovna mesta, na katerih obstaja večja možnost za nasilje s strani tretjih oseb (na primer delovna mesta na pošti), in pa tista delovna mesta, na katerih bo zaradi večje nevarnosti za nezgode pri delu delavcem prepovedano jemanje zdravil, ki lahko vplivajo na njihove psihofizične sposobnosti.

V izjavi o varnosti z oceno tveganja bo delodajalec določil tudi *posebne zdravstvene zahteve*, ki jih morajo izpolnjevati delavci za določeno delo, k pisni oceni tveganja pa priložil *zapisnik o posvetovanju z delavci* oz. njihovimi predstavniki kot dokazilo o sodelovanju z njimi. Delodajalec mora izjavo o varnosti z oceno tveganja objaviti na običajen način in jo v delu, ki se na njih nanaša, po-

sredovati delavcem ob vsaki spremembi ali dopolnitvi, prav tako pa tudi vsem novozaposlenim in vsem drugim navzočim na delovnem mestu ob začetku dela. Če delavec to zahteva, mu mora delodajalec omogočiti vpogled v veljavno izjavo o varnosti z oceno tveganja.

Glede prve pomoči, varstva pred požarom in evakuacije ZVZD-1 nalaga navezavo stikov z zunanjimi službami nujne medicinske pomoči in zunanjimi službami za varstvo pred požarom. Področje varstva pred požarom in evakuacije sodi v pristojnost MORS, Uprave RS za zaščito in reševanje, čemur so prilagojene določbe ZVZD-1. Usposabljanje iz prve pomoči po ZVZD-1 izvaja izvajalec medicine dela.

Obvezno ravnanje delodajalca na *delovnih mestih, kjer obstaja večja nevarnost za nasilje s strani tretjih oseb*, bo skrb za tako ureditev delovnega mesta in opremo, ki tveganje za nasilje zmanjša in ki omogoča dostop pomoči na ogroženo delovno mesto. Delodajalec mora tudi načrtovati postopke v primeru nasilja na delovnem mestu in seznaniti z njimi delavce, ki na takih delovnih mestih delajo. Obvezno ravnanje delodajalca v primerih nasilja, trpinčenja, nadlegovanja in psihosocialnih tveganj na delovnih mestih (mobing) pa je sprejem ukrepov za preprečevanje, odpravljanje in obvladovanje primerov mobinga, ki lahko ogrozijo zdravje delavcev. Glede na to, da je določba o mobingu vključena v ta zakon, bodo inšpektorji za delo lahko nadzorovali izvajanje te določbe s strani delodajalcev in v primeru kršitev ukrepali z izdajo ureditvenih odločb.

Strokovni delavec

Strokovnega delavca mora delodajalec določiti izmed svojih delavcev. Če sam nima primernega kadra, strokovne naloge poveri zunanjim strokovnim službam. Pogoje za strokovnega delavca bo po novem določil minister za delo in bodo odvisni od vrste dejavnosti delodajalca in vrste in stopnje tveganj za nastanek nezgod pri delu, poklicnih bolezni in bolezni, povezanih z delom, delodajalec pa bo sam lahko določal le še vrsto strokovne izobrazbe strokovnega delavca (glede na naravo dejavnosti) ter njihovo število. Strokovni delavec ima zaupano novo strokovno nalogo, in sicer bo usklajeval ukrepe za preprečevanje psihosocialnih tveganj, ki jih bo delodajalec določil v oceni tveganja skladno z zahtevo po preprečevanju, odpravljanju in obvladovanju primerov mobinga. Vključitev te nove strokovne naloge v zakon je dobrodošla zaradi dejstva, da je treba nameniti posebno pozornost psihosocialnim tveganjem kot dejavnikom v delovnem okolju, ki povzročijo preobremenjenost in stres zaradi socialnih in organizacijskih razmer dela, v hitro spreminjajočih se delovnih okoljih.

ZVZD-1 v smislu zmanjševanja bremen omogoča manjšim delodajalcem, katerih dejavnosti so manj nevarne in strokovno lažje obvladljive, da sami prevzamejo vodenje in zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu pod pogojem, da odgovorna oseba delodajalca opravi splošni del strokovnega izpita iz varnosti in zdravja pri delu oziroma prilagojeno splošno in strokovno usposabljanje, kakršno je predvideno za strokovne delavce. Strokovni izpit oziroma predvsem splošni del strokovnega izpita se bo temu ustrezno prilagodil.

Izvajalec medicine dela

Izvajalec medicine dela ima nekatere naloge nekoliko drugače določene kot v ZVZD, sicer pa:

- sodeluje pri izdelavi strokovnih podlag za izjavo o varnosti;
- izvaja zdravstvene preglede delavcev;
- seznanja delavce s tveganji, povezanimi z njihovim delovnim mestom in delovnim okoljem, ki lahko privedejo do funkcionalnih okvar, bolezni ali invalidnosti;
- spremlja in analizira stanje v zvezi s poklicnimi boleznimi in

boleznimi, povezanimi z delom, ter odkriva vzroke;

- pripravlja poročila za delodajalce glede na ugotovitve iz analiz zdravstvenega stanja delavcev, ugotovljenega na zdravstvenih pregledih, analiz funkcionalnih okvar, nezgod pri delu, poklicnih bolezni, bolezni, povezanih z delom, in delovne invalidnosti;
- sodeluje v procesu poklicne rehabilitacije in svetuje pri izbiri drugega ustreznega dela;
- sodeluje pri pripravi načrta delodajalca za dajanje prve pomoči in sodeluje pri usposabljanju delavcev in delodajalcev za splošne in posebne ukrepe prve pomoči.

Pri opravljanju svojih nalog izvajalec medicine dela sodeluje s *strokovnim delavcem in osebnim zdravnikom delavca in izvedenskimi organi invalidskega in zdravstvenega zavarovanja* zaradi izmenjave podatkov o zdravstvenem stanju delavcev ter pomoči pri ugotavljanju upravičenosti do začasne oziroma trajne zadržanosti z dela in ocenjevanja delovne zmožnosti. Izvajalec medicine dela lahko po predhodni pisni privolitvi delavca od osebnega zdravnika delavca pridobi oziroma vpogleda podatke o zdravstvenem stanju delavca, o njegovem zdravljenju in rehabilitaciji. Izvajalec medicine dela mora osebnemu zdravniku na njegovo zahtevo posredovati informacije o obremenitvah delavca na delovnem mestu in zahtevah njegovega delovnega mesta.

Delodajalec mora zagotoviti zdravstvene preglede delavcev, ki ustrezajo tveganjem za varnost

in zdravje pri delu, delavci pa so dolžni odzvati se in opraviti zdravstveni pregled, ki ustreza tveganjem za varnost in zdravje pri delu na njihovem delovnem mestu.

Pisni sporazum

V zvezi s pisnim sporazumom na **skupnih deloviščih** je novost skupna določitev delavca za usklajeno izvajanje varstvenih ukrepov s strani posameznih delodajalcev, udeleženih na skupnem delovišču.

Obveščanje in usposabljanje delavcev

V zvezi z **obveščanjem** in **usposabljanjem delavcev** ima delodajalec dolžnost delavce po novem obveščati tudi o vrstah nevarnosti v delovnem okolju in delavcih, zadolženih za izvajanje ukrepov prve pomoči, varstva pred požarom ter evakuacije.

Prijave inšpekciji

ZVZD-1 ne pozna več roka za obveščanje inšpekcije dela o začetku del, pri katerih obstaja večja nevarnost za nezgode in poklicne bolezni.

Za prijave nezgod, nevarnih pojavov in ugotovljenih poklicnih bolezni inšpekciji dela se bodo uporabljali obrazci, predpisani s podzakonskim aktom, ki ga bo izdalo ministrstvo, pristojno za delo.

Sodelovanje delavcev pri upravljanju

Delodajalec se bo moral z delavci po novem posvetovati tudi o izbiri delavca za prvo pomoč, varstvo pred požarom in evakuacijo ter o organizaciji usposabljanj za varno delo.

Svet delavcev ali delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu lahko pripravita predloge za zmanjšanje in odpravo tveganj za varnost in zdravje pri delu.

Delodajalec mora za izvajanje nalog predstavnikov delavcev v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu zagotavljati ustrezne oblike usposabljanja.

Pravice in dolžnosti delavcev

Delavci morajo:

- spoštovati in izvajati ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu;
- opravljati delo s tolikšno pazljivostjo, da varuje svoje življenje in zdravje ter življenje in zdravje drugih oseb;
- uporabljati sredstva za delo, varnostne naprave in osebno varovalno opremo skladno z njihovim namenom in navodili delodajalca, pazljivo ravnati z njimi in skrbeti, da so v brezhibnem stanju.

V 51. členu ZVZD-1 je posebej določeno, da delavec ne sme delati ali biti na delovnem mestu pod vplivom al-

kohola, drog ali drugih prepovedanih substanc (absolutna prepoved). Prav tako delavec ne sme delati ali biti pod vplivom zdravil, ki lahko vplivajo na psihofizične sposobnosti, na delovnih mestih, na katerih je zaradi večje nevarnosti za nezgode pri delu tako določeno z izjavo o varnosti z oceno tveganja (relativna prepoved – delodajalec bo moral določiti taka delovna mesta v oceni tveganja). Stanje alkoholiziranosti, vpliva zdravil oziroma prepovedanih substanc bo delodajalec ugotavljal po postopku, ki ga bo predpisal s svojim notranjim aktom, s katerim bo opredelil najmanj:

- elemente postopka preverjanja,
- osebo, ki bo izvajala postopek,
- kdaj gre za alkoholiziranost oziroma stanje pod vplivom zdravil ali prepovedanih substanc.

Delavec ima iz dodatnih razlogov pravico odkloniti delo, in sicer če ni bil seznanjen s sprejetimi varnostnimi ukrepi in če ni bil usposobljen za varno in zdravo delo (nima pa delavec več pravice do odklonitve v primeru, da dela več kot polni delovni čas oziroma ponoči, če bi mu v skladu z mnenjem izvajalca medicine dela tako delo poslabšalo zdravstveno stanje).

Delavec ima pravico do zapustitve delovnega mesta v primeru resne in neposredne nevarnosti za življenje in zdravje.

Dokumentacija

Vsa dokumentacija po ZVZD-1 ali izvršilnih predpisih, izdanih na njegovi podlagi, se bo morala trajno hraniti pri delodajalcu.

Dovoljenje za delo

Dovoljenje za delo ni več predvideno za dve pomembni strokovni nalogi, tj. izdelovanje strokovnih podlag za izjavo o varnosti in pripravljanje ter izvajanje usposabljanja delavcev za varno delo. Čeprav gre za odpravo administrativne ovire, pa pri tem velja poudariti, da sta tudi ti dve nalogi visoko strokovni opravili, za kateri so potrebna določena strokovna znanja (na primer andragoška znanja za usposabljanje za varno delo).

Dovoljenje za opravljanje strokovnih nalog se lahko izda tudi tujim pravnim osebam oziroma samostojnim podjetnikom posameznikom, zaostri pa so se pogoji za podelitev, obnovo in odvzem do-

voljenja za delo, ki se izda za obdobje sedmih let, po tem pa bo moral prosilec za obnovo izkazati izpolnjevanje kadrovskih, organizacijskih, tehničnih in drugih pogojev, ki jih sicer predpiše ministrstvo, pristojno za delo.

Nadzor

Na novo je določena pristojnost Inšpektorata RS za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami za nadzor nad izvajanjem ukrepov varstva pred požarom, reševanja in evakuacije.

Kazenske določbe

Z ZVZD-1 je določeno večje število prekrškov tako za delodajalce kot za delavce in za samozaposle-

ne osebe in imetnike dovoljenja za delo, kaznovalna politika pa se zaostruje z višjimi globami, ki so predpisane v razponu.

Prehodne in končne določbe

Nekateri izvršilni predpisi (predvsem tisti, ki neposredno podpirajo in izvršujejo zakon) bodo ostali v veljavi. Predpisi, ki imajo naravo navodil za varno delo, bodo pretvorjeni v neobvezne praktične smernice, nekaj starejših predpisov pa bo v celoti prenehalo veljati (gre za predpise, ki so bili izdani še na podlagi zveznih zakonov iz časa FLRJ in SFRJ). Vsi podzakonski akti, pomembni za uresničevanje ZVZD-1, morajo biti izdani do 17. 12. 2011.

PRVO USPOSABLJANJE KOORDINATORJEV ZA VZD NA ZAČASNIH IN PREMIČNIH GRADBIŠČIH

V skladu s Pravilnikom o programu in načinu usposabljanja koordinatorjev za varnost in zdravje pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih in Uredbo o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih organiziramo prvo usposabljanje koordinatorjev za VZD na začasnih in premičnih gradbiščih. Kandidati se bodo usposobili za koordinatorja za VZD v pripravljalni fazi projekta in koordinatorja za varnost in zdravje pri delu v izvajalni fazi projekta.

Usposabljanje bo potekalo 5 dni, in sicer:

Ponedeljek	12.09.2011
Torek	13.09.2011
Sreda	14.09.2011
Ponedeljek	19.09.2011
Torek	20.09.2011

Podrobnejše informacije o usposabljanju in prijave:

www.zvd.si

Kontaktna oseba:

Luka Bratec T: 01 585 51 35 M: 041 788 397 E: luka.bratec@zvd.si

ZVD

ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d.

Chengdujska cesta 25
1260 Ljubljana - Polje
T: 01 585 51 00
F: 01 585 51 01
W: www.zvd.si
E: info@zvd.si

Z NAMI JE VARNEJE